

Lapsen osallisuus

Lastensuojelun ja päivähoidon kumppanuus

14.4.08 Siilinjärvi

Sointu Möller

Työn tavoite ls:ssa ja ph:ssa

- Lastensuojelun tarkoitus on turvata lapsen oikeus
 - Turvalliseen kasvuympäristöön
 - Tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen
 - Erityiseen suojeluun
- Varhaiskasvatuksen tarkoituksena on edistää lapsen tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista.

Puheenvuoron rakenne

- Oikeus – mistä siinä on kyse?
- Lapsen osallistumisoikeus – missä ja miten se on määritelty?
- Lapsen osallisuus – mistä asioista se muodostuu?
- Lapsen osallistumisen haasteita

Ihmisen perusoikeuksia

Perustuslaki 1999/731

- Olet toisten kanssa yhdenvertainen lain edessä
- Sinulla on oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
- Sinua ei saa kiduttaa
- Sinulla on oikeus liikkua maassa
- Sinun kirjeitäsi tai viestejäsi ei saa toinen luvatta lukea
- Sinulla on oikeus ilmaista mitä mieltä olet

Oikeus vs. tarve

Oikeus

- Yhdessä sovittuja asioita
- Kaikilla lapsilla samat oikeudet-*universaalisuus*
- Ei voi ottaa eikä antaa pois-*luovuttamattomuus*
- Oikeudet liittyvät toisiinsa, eivät ole *hierarkkisia-jakamattomuus, toisistaan riippuvaisuus*
- Tulostavastuu

Tarve

- Edellyttää jonkun tekemää arviointia →määrittelyt voivat olla erilaisia
- Yksilöiden välillä eroja
- Voi muuttua, hävitä
- Olemassa tarvehierarkioita

Lapsen oikeudet ovat sovittuja asioita

- Kansallinen lainsäädäntö
- Kansainväliset sopimukset
 - *YK:n lapsen oikeuksien sopimus (LOS)*
 - Voimassa v:sta 1989, Suomessa 1991
 - Yhtä velvoittava kuin laki
 - Seuranta ja valvonta: YK:n lapsen oikeuksien komitea

Millaisen aseman LOS lapselle antaa?

- Lapsi on oikeuden haltija
 - Voi vaatia oikeuksiaan ←oltava tietoinen
 - Tulee kunnioittaa toisten oikeuksia
- Aikuinen on vastuunkantaja
 - Tukee kunnioittaa, suojella ja toteuttaa lapsen oikeuksia
 - On tilivelvollinen lapselle

Lapsen oikeudet LOS:ssa

Lapsella on oikeus:

- Suojeluun
- Osallistumiseen ja vaikuttamiseen
- Osuuteen yhteiskunnan voimavaroista

LOS:n keskeiset periaatteet

- Lapsella on oikeus elämään ja täysipainoiseen kehittymiseen (art 6)
- Syrjintäkielto ja lasten tasa-arvoisen kohtelun vaatimus (art 2)
- Lapsen oikeus sanoa mielipiteensä ja tulla kuulluksi (art 12,13)
- Lapsen edun ensisijaisuus (art 3)

Millaisen osallisuuden LOS lapselle antaa? Art. 12,13

- Lapsella on oikeus ilmaista *vapaasti* näkemyksensä *kaikissa* häntä koskevissa asioissa
- Lapsen näkemykset on *otettava huomioon*
- Lapselle on annettava mahdollisuus *tulla kuulluksi*
- Lapsella on oikeus hakea, vastaanottaa ja levittää *tietoa*

Lastensuojelulaki ja lasten osallisuus

- Lapsen toivomusten ja mielipiteen selvittäminen sekä niiden huomioon ottaminen
 - Koskee kaiken ikäisiä lapsia
- Kuuleminen
 - Koskee 12 v täyttäneitä
- Itsenäinen puhevallan käyttö
 - Koskee 12 v täyttäneitä

Lastensuojelun edunvalvoja (LsI 22§)

Lapselle tulee lastensuojeluasiassa määrätä edunvalvoja, jos

- On perusteltu syy olettaa, ettei huoltaja voi puolueettomasti valvoa lapsen etua ja
- Se on tarpeen asian selvittämiseksi tai muutoin lapsen edun turvaamiseksi

Käyttää huoltajan *sijasta* lapsen puhevaltaa

Lapsen osallistumisen mahdollistaminen (LsL)

**Lapsiryhmät
Koko lapsiväestö**

**palveluiden kehittäminen
ja
järjestäminen**

Yksittäinen lapsi

**Ls:n tarvetta
arvioitaessa,
päätöstä tehtäessä,
Is:a toteutettaessa**

Lsl:n ohjaava periaate 5 §

Lapselle on turvattava oikeus

- Saada tietoa häntä koskevassa ls-asiassa
- Mahdollisuus esittää siinä mielipide
- Hänen ikänsä ja kehitystasoaan vastaavalla tavalla

Lapsen mielipiteisiin ja toivomuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota

Mielipiteen selvittäminen – mistä siinä on kyse?

- Mitä mieltä joku on tietystä asiasta
- ao. on tiedettävä ja ymmärrettävä, mistä asiasta on kyse
- Haluttava ja kyettävä muodostamaan mielipide ja oma näkemys
- Saatettava mielipide toisen tietoon – ilmaisemalla se tavalla tai toisella
- Vastaanottajan on ymmärrettävä se sanojan tarkoittamalla tavalla

Mielipiteen selvittäminen (LsI 20 §)

- On selvitettävä iästä riippumatta
- Selvitetävä hienovaraisesti
- Ei saa aiheuttaa tarpeettomasti haittaa lapsen ihmissuhteille
- Tapa ja sisältö on kirjattava lapsen asiakirjoihin
- Otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason edellyttämällä tavalla

Lapsi Is:n asiakkaana (Lsi)

- Nimettävä asioista vastaava stt
- Asiakkuuden alkamisesta, sen jatkumisesta ja päättymisestä on ilmoitettava lapselle
- Oltava asiakassuunnitelma, joka on tehty yhteistyössä lapsen kanssa
- Lasta tulee tavata henkilökohtaisesti
- Sijoitetulle lapselle turvattava mahdollisuus henkilökohtaisiin tapaamisiin työntekijän kanssa

Lapsi tiedon saajana (Lsl)

- Oikeus saada tietoa itseä koskevassa l-asiassa
- Rajoitus: ei saa antaa sellaista tietoa, joka vaarantaa lapsen kehitystä tai on vastoin lapsen muuta erittäin tärkeitä etua
- Sijoitetulle lapselle selvitettävä
 - Miksi on otettu huostaan
 - Toimia, joihin on ryhdytty tai ryhdytään

Lapsi osallisena myös aikuisen asiassa (Lsl 10§)

Lapsen hoito ja tuen tarve on selvitettävä, kun

- häntä hoitavalle aikuiselle annetaan sos.- ja terv.huollon palveluja ja kun
- arvioidaan, että aikuisen kyky täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta on heikentynyt tai kun
- aikuinen on vankilassa

Mistä asioista lapsen osallisuus muodostuu?

- *Aikuisen aktiivinen toiminta:* luo lapselle osallistumismahdollisuuksia
- *Lapsen aktiivinen toiminta:* lapsi osallistuu niin halutessaan
- *Lapsen henkilökohtainen kokemus* osallisena olemisesta

Lapsen osallistumisvalmiudet

- Ikä ei ole niinkään vaikuttava tekijä
- Vaikuttavina tekijöinä
 - Eri ikäisiin lapsiin kohdistettavat odotukset
 - Lapsen oma elämäkokemus
 - Aikuisen antama tuki

⇒ *Suoriutuminen aikuisille kuuluvista tehtävistä ei edellytä aikuisen ikää!*

Mitä tiedämme Is:n asiakkaiksi tulevista lapsista? (T.Heino 2008)

- v. 2006 uudet asiakkaat 9 kunnassa
- 53,8 % poikia, 46,2 % tyttöjä
- Melkein joka kolmas oli alle 3 v, reilu kolmannes yli 12 v
- Äitien keski-ikä 36v, isien 39v
- 8% lapsista elää monikulttuurisessa perheessä, 4% kuuluu romaniväestöön
- Alle kouluikäisistä lapsista yhtä moni oli arkisin kotona kuin päivähoidossa

- Yli 2/3 lapsista kokenut muutoksia perheen arjessa viimeisen vuoden aikana
- Lasten perheissä oli useammin kaksi aikuista kuin yksi
- Yli puolet lapsista (56%) elää eri tavoin muuttuneessa perherakenteessa
- 43% asui perheessä, jossa vanhemmalla ei ole työhistoriaa
- 45% lapsista asui perheessä, joka on saanut tai saa edelleen toimeentulotukea

Oikeus suojeluun vs. osallisuuteen

- Molemmat oikeudet asettavat velvoitteita aikuisille
- Oikeudet liittyvät toisiinsa ja vahvistavat toisiaan → ilman toista ei ole toista
- Tasa-arvon periaate: prioriteetti niille, joiden oikeudet toteutuvat heikoimmin

Mitä on lapsen suojeleminen hänen osallistuessaan - Miten

Kiinnitetään huomiota seuraaviin:

- Missä tapaaminen on?
- Mikä on lapsen asema tapaamisessa? Yksin, muita lapsia, muita aikuisia.
- Mitä lapsi tietää/ymmärtää tapaamisen syistä, tavoitteista ja seurauksista?
- Mitä lapsi tapaamisessa ymmärtää? Mitä hän kuulee, mutta jää ymmärtämättä?

- Miten lapsi pääsee vaikuttamaan tapaamisen kulkuun? -> merkityksellinen osallistuminen
 - Miten lasta puhutellaan, miten häntä kuvataan, minkälainen kuva hänestä luodaan?
 - Mikä olo lapselle tapaamisesta jää?
 - Mitä tapaamisesta seuraa?
- ⇒ *Lapsiystävällisyys jättää myönteisen jäljen.*

Lapselle merkityksellinen osallistuminen

- Antaa tietoa osallistumisen syistä ja seurauksista
- Antaa realistisen kuvan siitä, mihin voi oikeasti vaikuttaa
- Antaa tietoa siitä, mitä kannanotoille tapahtuu
- Ottaa huomioon lapsen iän, kehitystason ja yksilölliset valmiudet

- Lapsella on mahdollisuus vaikuttaa prosessiin
- On niin lapselle kuin aikuiselle oppimisen ja löytämisen prosessi
- Antaa lapselle mahdollisuuden olla osallistumatta \Rightarrow on oikeus, ei velvollisuus

Lapsen edun oltava aina ensisijainen (Lsl 4§)

Lapsen edun arvioiminen – turvataanko lapsen

- Tasapainoinen kehitys, hyvinvointi ja jatkuvat ihmissuhteet
- Ymmärrys, hellyys, valvonta, huolenpito
- Turvallinen kasvuympäristö, koskemattomuus
- Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen
- Kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioiminen

Lapsen osallisuus – ohjeistus aikuisille

(Save the Children)

Toiminta on

- Avointa ja läpinäkyvää
- Pitää tietää, kuka vastaa mistäkin
- Lapsille/nuorille merkityksellistä ja vapaaehtoista
- Toimintaympäristön tulee olla lapsiystävällinen
- Kaikilla tulee olla tasavertaiset mahdollisuudet osallistua
- Lasten turvallisuudesta ja suojelusta tulee huolehtia
- Mukana olevien aikuisten tulee olla osaavia
- Lasten/nuorten tulee voida arvioida, onko toiminta sellaista kuin on suunniteltu ja luvattu